
Avaluació de la docència i la direcció

Bibliografia complementària. Guia de lectura

PID_00258103

Xavier Chavarria
Elvira Borell

Xavier Chavarria

Elvira Borell

Índex

Introducció.....	5
1. L'avaluació de la docència.....	7
2. L'avaluació externa de la direcció.....	10
3. L'autoavaluació de la direcció.....	12
4. Per a saber-ne més.....	14
4.1. Per a saber-ne més sobre l'avaluació de la docència	14

Introducció

Activitats d'assegurament de la qualitat relacionades directament amb l'avaluació

Nivell	Internes	Externes
Centre	Avaluació interna de centre (general/focal)	Avaluació externa de centre
		Sistema d'indicadors (nacionals / de centre)
Ensenyament/Aprenentatge	Avaluació de l'ensenyament	Avaluació del professorat
	Proves internes	Proves externes (nacionals)
	Supervisió de l'avaluació dels aprenentatges	Proves externes (internacionals)
Programes		Avaluació de programes
		Estudis específics
Direcció	Autoavaluació directiva	Avaluació de la direcció

Es destaquen els temes que es tracten en aquesta guia.

En el quadre anterior es presenten, sistematitzades, les principals activitats d'assegurament de la qualitat, vinculades a l'avaluació educativa, que els directors de les escoles han de conèixer, comprendre, posar en pràctica –si escau–, dissenyar en alguns casos i aplicar-ne els resultats.

Com es pot veure, s'han classificat segons la perspectiva dominant (interna/externa). Amb tot i això, sovint algunes d'aquestes activitats es presenten d'una manera mixta; més encara, poden donar-se per separat, però amb la vocació que totes dues perspectives estableixin una relació dialògica.

Aquesta guia està estructurada en tres temes:

- L'avaluació de la docència
- L'avaluació externa de la direcció
- L'autoavaluació de la direcció

En cada tema, hi ha un primer apartat amb els continguts bàsics de la temàtica i un segon apartat, «Per a saber-ne més», en què es presenten una selecció de recursos, comentats, per a aprofundir en els diferents aspectes de cada temàtica, amb informacions bàsiques, referències metodològiques i indicacions per a ampliar-ne el coneixement.

1. L'avaluació de la docència

L'avaluació del professorat és l'avaluació portada a terme per avaluadors externs (inspectors d'educació, directors, tutors, mentors, etc.), avaluadors interns (anomenada habitualment, *avaluació entre iguals*) i pel mateix professor, a través de processos d'autoavaluació.

La finalitat d'aquestes avaluacions pot ser diversa. Els processos d'avaluació entre iguals i d'autoavaluació tenen, normalment, una finalitat de millora de la pràctica docent. En canvi, les avaluacions realitzades per agents externs, instades pel mateix professor o per indicació de les autoritats educatives, solen tenir com a primera finalitat l'acreditativa, tot i que, en la majoria dels casos, el mateix procés també permet una segona finalitat, de manera explícita o implícita, que és la millora de la pràctica docent.

L'avaluació del professorat també és diferent segons el moment en què es du a terme. Així, tenim processos avaluadors que es realitzen a l'inici de l'exercici professional del professor, després d'haver superat, en alguns casos, una formació universitària que l'acredita, i processos posteriors, després d'haver superat alguna forma de concurs (proves, entrevistes, valoració de mèrits, etc.).

L'avaluació inicial del professorat és molt necessària ja que la professió docent inclou una posada en escena que requereix determinades habilitats socials que els aspirants hauran de mostrar en l'exercici professional. Així doncs, a partir de la competència mínima, algunes administracions educatives i els sistemes educatius, en determinats països, plantegen una avaluació diagnòstica de les competències professionals del docent a l'inici de l'exercici professional, mentre que altres sistemes i administracions educatives plantegen aquesta avaluació abans d'atorgar la titulació que garanteix la suposada competència mínima per a l'exercici professional posterior.

Aquestes avaluacions se solen portar a terme en períodes més o menys llargs (un curs escolar complet, un quadrimestre, etc.) i solen anar acompanyades, en alguns casos, d'una formació específica teoricopràctica del professor en qüestió i/o d'un professor expert amb titulació igual o superior a l'aspirant que tutoritza aquesta avaluació, orienta el docent i en fa el seguiment de l'exercici professional.

En molts casos, aquesta avaluació la porta a terme una comissió integrada per un inspector d'educació i/o el director del centre i el tutor del professor.

Els criteris d'avaluació de la pràctica docent solen cobrir un ampli ventall d'activitats, incloent-hi com a punt clau la pràctica a l'aula i la gestió del grup. Aquestes activitats també comprenen la planificació i la gestió dels recursos,

L'avaluació dels aprenentatges i les estratègies de seguiment i posada en pràctica de les millores, les pràctiques inclusives, la comunicació amb els mateixos estudiants i les famílies, la implicació amb la resta de l'equip docent que imparteix classe als mateixos grups d'alumnes o en el mateix centre, la relació amb els serveis externs i la implicació en els projectes de centres, entre d'altres.

És una pràctica habitual que els criteris d'avaluació siguin públics i coneguts abans pel docent.

D'altra banda, el desenvolupament professional dels docents s'ha de veure com a conjunt integrat de processos (un dels quals pot ser l'avaluació) que ajuden els professors a assolir nivells de creixents de competència en el seu treball, faciliten l'apropiació d'estratègies professionals de més èxit i doten de més sentit la tasca que fan. Aquest desenvolupament es pot instar per part del professor, per part dels responsables del centre educatiu o per part dels responsables polítics i socials del sistema educatiu.

Tant en les avaluacions de diagnòstic a l'inici de la professió docent com a les avaluacions per al desenvolupament professional és molt important la participació de les persones i equips del mateix centre en l'aplicació d'avaluacions; fins i tot en moltes ocasions, en l'aplicació de les avaluacions a l'inici de la pràctica professional, es té en compte l'autoavaluació de l'interessat.

En qualsevol cas, hi ha una creixent articulació o diàleg entre l'avaluació realitzada per professionals externs i l'autoavaluació, especialment quan la finalitat de la primera és la millora professional i està instada pel docent, en els països i regions en les quals es produeixen totes dues. Aquesta adopta múltiples formes: els avaluadors externs cerquen evidències directes de l'exercici professional i, alhora, prenen en consideració els resultats de l'autoavaluació del docent. Els avaluadors externs, en realitat, supervisen la manera com s'han conduït les avaluacions que han realitzat els equips directius i els professors del centre per a certificar-ne la validesa i fiabilitat. Les autoavaluacions es focalitzen en els punts que s'han assenyalat expressament en les avaluacions externes; les avaluacions externes i internes utilitzen els mateixos criteris.

En general, hi ha gran robustesa, vinculada a la recerca, pel que fa als criteris d'avaluació estructurats al voltant de models elaborats per les administracions públiques responsables o per experts. Hi ha una gran diversitat, segons els països i regions o comunitats d'un mateix país a publicitar aquesta forma d'avaluació. Així, hi ha tradicions molt consolidades i altres que encara les podem considerar emergents.

Els dissenys d'avaluació, quan s'apliquen per agents interns, són *ad hoc* (adaptats, adoptats o construïts), contenen l'operativització de l'objectiu a avaluar, els seus aspectes o dimensions i els seus criteris de valor o indicadors de me-

sura. També s'hi inclouen els aspectes metodològics (recollida i tractament de la informació) i altres especificacions (planificació de l'avaluació, responsabilitats i temporització).

2. L'avaluació externa de la direcció

L'avaluació externa de la direcció de centre és la que duen a terme avaluadors que informen les autoritats educatives locals, regionals o centrals i que no estan directament involucrats en les activitats del directiu que s'avalua.

No existeixen gaires aportacions sobre l'avaluació centrada en la funció directiva. Únicament referències al lideratge i a la direcció en alguns models d'avaluació de centres i algunes pràctiques avaluadores portades a terme per inspeccions europees en les quals s'estableix certa prioritització de criteris i determinades previsions metodològiques, tot i que en els darrers deu anys s'ha incrementat l'interès per l'avaluació de la direcció escolar en els sistemes educatius i per l'avaluació de la funció directiva. Així ho posen de manifest les aportacions de diferents administracions educatives a nivell internacional, europeu, de l'Estat espanyol i d'alguns governs autonòmics.

Les avaluacions de la direcció solen cobrir un ampli ventall de les funcions i rols dels directius, incloent-hi, bàsicament, els aspectes de lideratge, organització i gestió escolar, col·laboració amb els agents externs i comunicació amb la comunitat educativa.

Normalment, es tracta de quasiavaluacions realitzades per inspectors o administradors de l'educació, centrades a analitzar documentació i encreuar les opinions de les persones i grups afectats, de la qual cosa en resulta una visió intersubjectiva. En altres casos, són avaluacions referents a la conformitat de l'existència documentada de determinats aspectes de la gestió del directiu. Però gairebé sempre hi participen persones i grups del mateix centre i, a vegades, fins i tot es prenen en consideració les opinions de les famílies i dels alumnes a partir d'una certa edat i amb implicacions en el centre (representants en els òrgans de govern, en les comissions de delegats de curs, etc.).

En qualsevol cas, hi ha una creixent demanda de valoració de l'exercici professional de la direcció després d'un període. En alguns casos, a petició del mateix directiu per a consolidar part del complement retributiu; en altres casos, per a acreditar uns mèrits, orientada al perfeccionament de l'exercici professional, i, en d'altres, vinculada als canvis d'estatus o al control en la finalització d'un període, com a verificació del que ha succeït en relació amb el que s'havia proposat i amb els mitjans i recursos que s'hi han destinat.

En general, s'ha eixamplat la recerca pel que fa als models i al contingut dels criteris d'avaluació estructurats al voltant de models elaborats per les administracions públiques responsables o per experts.

3. L'autoavaluació de la direcció

En els últims anys, en els sistemes educatius dels països desenvolupats es planteja, cada vegada més, la importància i rellevància de la funció directiva i la incidència que té en el desenvolupament i la millora del sistema escolar, en particular, i del sistema educatiu, en general. Per això, cada vegada es concedeix més atenció als processos de selecció, formació i avaluació dels directors dels centres educatius.

L'autoavaluació directiva és l'avaluació portada a terme pels mateixos directius amb relació a la pràctica professional de les funcions i els rols directius.

En un sentit més ampli, a més de considerar l'autoavaluació del treball directiu feta pel mateix interessat, es poden considerar si són interns també els paràmetres, criteris o models de referència amb els quals es compara i, també, si el destinatari de la retroalimentació és només el mateix directiu o es poden considerar altres audiències.

En realitat, es donen moltes situacions intermèdies o mixtes pel que fa a agents, models o ús dels resultats; mixtes en cada un d'aquests elements o en la seva combinació.

El conjunt de paràmetres, criteris o models a l'abast dels directius, tot i que no és gaire extens, s'ha anat ampliant en els darrers anys, des de l'aparició de models de referència per a la confecció de projectes de direcció fins a diferents formats formatius i, finalment, elements per a l'avaluació de la tasca. Així ho posen de manifest les aportacions de diferents administracions educatives a nivell internacional, europeu, de l'Estat espanyol i d'alguns governs autonòmics.

Aquestes avaluacions solen cobrir un ampli ventall de les funcions i rols dels directius, incloent-hi, bàsicament, els aspectes de lideratge, organització i gestió escolar, col·laboració amb els agents externs i comunicació amb la comunitat educativa. Així mateix, i segons els models, aquests estan més decantats cap als aspectes tècnics o cap als ètics i socials.

Gairebé sempre, a més del mateix directiu, hi ha la participació del seu equip (cap d'estudis, coordinador pedagògic, secretari, etc.) i, a vegades, la d'altres professionals del centre, que serveixen de contrapunt per tal de ponderar les valoracions i extreure'n conclusions.

En qualsevol cas, hi ha un interès creixent entre els directius per a valorar l'exercici professional després d'un període. En alguns casos, es realitza en paral·lel a l'avaluació de la direcció que desenvolupen agents externs amb finalitat acreditativa. És una valoració que tindran en compte els avaluadors a l'hora de presentar les conclusions juntament amb les valoracions pròpies fonamentades amb les dades que han obtingut durant el procés avaluador i les opinions d'altres professionals i persones del centre. En aquest cas, l'autoavaluació, a més d'acreditativa, també pot servir com a element de reflexió i millora de la pràctica professional.

En altres casos, l'autoavaluació és un potent element d'anàlisi i reflexió de la pràctica docent que incideix en el desenvolupament professional del directiu que se l'autoaplica o aplica en col·laboració amb el seu equip.

4. Per a saber-ne més

4.1. Per a saber-ne més sobre l'avaluació de la docència

OEDC (2009). «Teaching Evaluation. A Conceptual Framework and Example of Country Practices».

Aquest document es basa en el treball desenvolupat en el context de la Revisió de l'OCDE sobre avaluació i marcs d'avaluació per a millorar els resultats escolars, un projecte iniciat a finals del 2009.

El document està estructurat en quatre capítols:

1. Disseny d'un marc integral per a l'avaluació del professorat
2. Procediments d'avaluació dels professors
3. Competències per a l'avaluació del professorat i per a l'ús de recursos
4. Ús dels resultats de l'avaluació –formativa i sumatòria.

Al final hi ha un apèndix amb pràctiques avaluatives a Anglaterra, Ontario (Canadà), Portugal, Xile i Singapur.

UNESCO (2007). «Evaluación del desempeño y carrera profesional docente. Una panorámica de América y Europa».

L'avaluació de l'acompliment i la carrera professional docent són dos dels temes de més actualitat en el debat educatiu. En primer lloc, per la seva influència en l'organització del treball dels docents i els centres escolars i, en segon lloc, perquè són dos camps marcats per la polèmica i, fins i tot, per la confrontació entre diferents enfocaments i processos d'implementació.

L'Oficina Regional d'Educació de la UNESCO aporta en aquest document una reflexió per a la presa de decisions, amb informació comparada sobre avaluació de l'acompliment i sobre la carrera professional docent en 50 països i 55 sistemes educatius, a més de propostes i experiències que, sens dubte, hi tenen molt a aportar.

Martínez, M.; Badia, J.; Jolonch, A. (coord.) (2013). *Lideratge per a l'aprenentatge. Estudis de cas a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

En el marc del projecte «Entorns innovadors d'aprenentatge» de l'OCDE, la Fundació Jaume Bofill ha impulsat un equip de treball a Catalunya per a estudiar el lideratge que fa possible entorns d'aprenentatge innovadors a partir de l'anàlisi d'experiències. L'equip ha concretat el marc teòric del lideratge per a l'aprenentatge a partir d'aportacions de l'OCDE i de referents nacionals i ha desenvolupat una estratègia d'anàlisi col·laborativa. En aquesta publicació es presenten sis estudis de camp a partir de l'observació d'entorns innovadors a les aules i del lideratge del professorat que els propicien.

Moreno, E. y otros (2015). *Manual para la evaluación interna y externa del alumnado de los centros educativos*. Granada.

En el marc del Programa Erasmus, el Servei d'Inspecció de Granada (Espanya) i l'autoritat educativa de Rutland (Gran Bretanya) han elaborat un projecte sobre l'avaluació dels estudiants amb l'objectiu d'elaborar recursos que ajudin el professorat a millorar l'avaluació de l'ensenyament i l'aprenentatge, i suggerir estratègies per a millorar l'actuació educativa del professorat.

El treball ha conclòs amb la confecció d'un manual i un recurs en línia sobre l'avaluació i les proves dels estudiants en el qual situen l'alumne en el centre del procés d'ensenyament i aprenentatge, i presenten diferents instruments d'avaluació per a ajudar a una avaluació eficaç, inclusiva i que respongui a les diferents necessitats dels estudiants per a aconseguir que s'impliquin en l'avaluació.

OECD (2014). *TALIS 2013 Results. An International Perspective on Teaching and Learning*. OECD Publishing.

- En anglès.
- Versió resumida en espanyol.

TALIS és una de les investigacions més importants a escala mundial per l'amplitud i profunditat en el seu àmbit d'estudi: oferir informació sobre els processos educatius a través d'enquestes als professors i als directors de centres.

Amb relació a l'avaluació de l'ensenyament, és útil el capítol 6 de l'informe dedicat a la pràctica docent a l'aula. Tracta sobre les pràctiques actives d'ensenyament del professorat i l'avaluació dels alumnes, les conviccions dels professors sobre l'ensenyament i l'aprenentatge, la cooperació professional

entre docents, les activitats d'intercanvi i coordinació, la correlació entre cooperació del professorat i clima escolar, la distribució del treball dels professors, la distribució del temps de classe, com treballen a classe els professors i l'evolució del temps dedicat a la classe a cada activitat. Finalment, planteja la relació entre la disciplina a l'aula i el temps real dedicat a l'ensenyament i l'aprenentatge, dels professors autoeficients i satisfacció en el treball, del perfil del professor autoeficient laboralment satisfet i de la satisfacció laboral dels professors. Entenem que aquest informe pot ser un bon referent per als equips de centre que es plantegin avaluar les pràctiques docents.

Joint Committee (2008) «Personnel Evaluation Standards».

Per a l'avaluació del professorat, el Joint Committee té publicats i actualitzats els estàndards d'avaluació de personal.

FEAE Euskal Herria (2012). «APEI-BCN: Evaluación del profesorado entre iguales».

El projecte anomenat APEI (“Avaluació professional entre iguals”) es va aplicar per primera vegada en una xarxa d'escoles de primària i secundària de Barcelona amb la coordinació de l'inspector Xavier Chavarria. Posteriorment, s'ha aplicat en xarxes al municipi de Viladecans i les escoles d'art de Catalunya. També s'han plantejat noves xarxes en altres centres de Barcelona i altres municipis, com Mataró.

Eusko Jaularitza (2013). *Mejora de la práctica docente. Una experiencia de autoevaluación*. Vitòria: Servei General de Publicacions del País Basc.

Aquesta publicació descriu l'experiència d'un grup de 12 centres públics d'educació infantil i primària, ESO i batxillerat de la Comunitat Autònoma del País Basc que assumeixen la proposta que formula al Departament d'Educació Universitats i Investigació de construir conjuntament una eina que serveix per a avaluar les seves pròpies pràctiques, obtenir-ne informació precisa i sustentar en aquestes dades les mesures de millora pertinents. Són centres que han treballat anteriorment en xarxa en altres projectes i que tenen estructures organitzatives internes amb una grau elevat de desenvolupament. La publicació conté un conjunt d'instruments d'avaluació molt variats i d'interès per als docents.

Eusko Jaularitza (2015). *Guide for Teacher's Practice Avaluation*.

Aquesta guia ha estat editada pel Departament d'Educació, Política Lingüística i Cultura (Inspecció d'Educació del País Basc), en col·laboració amb el Departament de Cultura, Educació i Esports de la Regió de Kaunas (Inspecció de Kaunas, Lituània), la Inspectoratului Scolar Judetean Prahova (Inspecció de Prahova, Romania), la Universitat de Cúmbria (Regne Unit), la Universitat Oberta de Xipre i la Inspecció de Portugal (Inspecció General d'Educació i Ciència de Portugal). El coordinador del projecte és l'Estat espanyol.

Al final de la guia hi ha un apèndix de les pràctiques en l'avaluació de professorat a Lituània, Anglaterra, Romania, Portugal, País Basc i Xipre.

Danielson, Ch. (2013). «The Framework for Teaching. Evaluacion Instrument».

Aquesta publicació identifica les responsabilitats del mestre documentades a través d'estudis empírics i investigació teòrica alineada amb els estàndards de l'inTASC i basats en una visió constructivista de l'aprenentatge i l'ensenyament. Agrupa l'activitat d'ensenyament en 22 components repartits en quatre dominis de responsabilitat docent.

Danielson, Ch. (2013) «Danielson 2013 Rubric Adapted to New York Department of Education Framework for Teaching Components».

Aquesta edició de la rúbrica està orientada a la instrucció i presenta quatre dominis:

- La planificació i preparació de la classe
- L'ambient de classe
- La instrucció
- Les responsabilitats professionals

Cada un dels dominis està dividit en subdominis, que es descriuen amb una rúbrica de quatre valors qualitius:

- Insatisfactori
- Bàsic
- Competent
- Excel·lent

A més, per a cada una de les valoracions de la rúbrica es presenta un exemple il·lustratiu. En resum, és un document molt útil i interessant per a l'avaluació del professorat.

Cano, E. (2005). *Com millorar les competències dels docents. Guia per a l'autoavaluació i el desenvolupament de les competències del professorat*. Barcelona: Graó.

- Planificar i organitzar la feina
- Comunicar-se
- Treballar en equip
- Fer front a conflictes desenvolupant habilitats interpersonals
- Utilitzar les noves tecnologies
- Revisar constantment la feina amb responsabilitat i realisme
- Autoavaluar-se per a conèixer les possibilitats i febleses de cadascú

Marshall, Q. (2014). «La rúbrica d'avaluació del professor».

El professor Marshall, membre de l'organització sense ànim de lucre New Leaders, que dona suport als líders educatius de Nova York, ha elaborat unes rúbriques per a avaluar la tasca del professor. Concreta les seves rúbriques en sis dominis:

- Planificació i preparació per a l'aprenentatge
- Gestió de la classe
- Lliurament d'instruccions
- Avaluació i seguiment
- Difusió familiar i comunitària
- Responsabilitats professionals

Cadascun d'aquests dominis es divideix en 10 criteris i cada criteri es classifica en quatre nivells de rendiment:

- Altament eficaços
- Efectius
- De millora necessària
- No compleixen els estàndards

És una rúbrica molt senzilla i, alhora, molt clara i concreta per a avaluar la tasca dels professionals.

Velaz, C.; Vaillant, D. (coord.) (2009). *Aprendizaje y desarrollo profesional docente*. OEI – Fundación Santillana.

Aquest llibre, promogut per l'Organització d'Estats Americans per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (OEI), dins de la seva col·lecció «Metas educativas 2021», té la participació de diferents autors experts en formació del professorat i lide-

ratge docent. Inclou un capítol dedicat a l'avaluació del professorat i el capítol final presenta diversos escenaris de futur per al desenvolupament de la professió docent.

MacBeath, J. (2013). *Col·laborar, innovar i liderar. El futur de la professió docent*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Aquest llibre conté la transcripció de la conferència que va pronunciar aquest professor de la Universitat de Cambridge el maig del 2013. El resum que en fa l'editorial diu: «Quan els professors obren la porta de l'aula i s'obren al repte i al canvi, llavors s'enriqueixen professionalment i poden oferir més als seus alumnes. L'intercanvi mutu i continuat entre professors crea les bases per a l'autoavaluació i és la condició necessària per a la millora sostenible».

Podeu accedir, també, a una entrevista amb el professor MacBeath sobre el paper del professor en els nous entorns complexos d'aprenentatge.

Vaello, J. (2007). *Cómo dar clase a los que no quieren*. Madrid: Santillana.

El professor planteja com cal contagiar als alumnes les ganes d'aprendre, especialment als que no en tenen. Què cal fer amb aquests alumnes per a integrar-los a la classe, o aconseguir que permetin treballar als que sí que ho volen fer. Un dels reptes de l'ensenyament obligatori és aconseguir un clima favorable a l'aula i al centre, per la qual cosa cal crear-hi les condicions propícies que no es donen espontàniament. Les propostes que se suggereixen parteixen de la consideració de la convivència i l'aprenentatge com dues facetes que formen part d'un únic tronc comú: la formació integral de l'alumne, que inclou el desenvolupament de les seves capacitats cognitives i socioemocionals, tan freqüentment citades en la teoria com a absents en moltes pràctiques. Les propostes per als equips directius i equips docents són molt suggeridores.

A la xarxa podeu trobar una petita ressenya del llibre i una explicació del professor.

Hannele, N.; Toom, A.; Kallioniemi, A. (eds.) (2016). *Miracle of Education. The Principles and Practices of Teaching and Learning in Finish Schools*. Rotterdam: Sense Publishers.

Aquest llibre ofereix explicacions, respostes i reflexions pels bons resultats dels alumnes finesos. Més de 30 experts en el camp educatiu han participat en aquest llibre aportant els seus punts de vista específics d'investigació sobre aquests temes. El llibre descriu els factors d'enquadrament i les condicions socials de l'educació a Finlàndia. També explica el lligam tan estret i positiu en-

tre les polítiques del sistema educatiu i l'educació que imparteixen els docents a la pràctica. Il·lustra com es fa l'ensenyament i l'aprenentatge de diferents assignatures a les escoles finlandeses, i descriu el que és essencial.

Amstrong, T. (2016). *Inteligencias múltiples en el aula. Guía práctica para educadores*. Barcelona: Paidós.

L'autor presenta una guia pràctica actualitzada de la teoria de les intel·ligències múltiples per a educadors i incorpora els resultats de les últimes investigacions realitzades per Gardner i altres investigadors. Inclou informació i recursos actualitzats per a ajudar els educadors de tots els nivells a aplicar la teoria de les intel·ligències múltiples. També inclou nombrosos consells pràctics, estratègies i exemples reals. Aquest llibre pot ser útil al professorat per a extreure eines, recursos i idees per aplicar a les aules i ajudar els estudiants de totes les edats a aprofitar tot el seu potencial.

Escardíbul, J. O. (2015). «És recomanable implantar incentius salarials per al professorat vinculats amb el rendiment acadèmic dels estudiants?». A: *Què funciona en educació?* (núm. 1, pàg. 15-30).

Text de la conferència que el professor d'Economia aplicada de la Universitat de Barcelona J. Oriol Escardíbul va pronunciar a la Fundació Jaume Bofill sobre el polèmic tema dels incentius salarials al professorat.